

NO49

NO49

Tõde, mida ma olen igatsenud

Mats Traadi "Harala elulugude" järgi

Lavastaja-kunstnik Vladislavs Nastavševs
Dramaturg Laur Kaunissaare

Laval
Marika Vaarik
Rea Lest
Gert Raudsep
Rasmus Kaljujärv
Jörgen Liik
Juhan Ulfisak (Von Krahli Teater)

Etendub ühes vaatuses

Aitäh Guntars Godiņš

Esietendus 13. septembril 2014 Teater NO99s

Lavastusala juhataja
Pealavameister
Inspitsient-rekvisiitor
Lavameistrid
Valgustajad
Helimeister
Videomeister
Grimeerijad
Kostümeerija
Kava koostaja
Kava fotod
Kava kujundaja
Teatri direktor-loominguline juht

Kairi Mändla
Reigo Tammjärv
Katrín Arendi
Ivar Villers, Ellon Tiivas, Madis Vahtramäe
Ants Kurist, Siim Reisspass
Raido Linkmann, Jakob Juhkam
Tanel Ojasoo
Gristina Krüger, Iris Müntel
Moonika Lausvee
Laur Kaunissaare
Kulla Laas, Tiit Ojasoo
Martin Pedanik
Tiit Ojasoo

Vallavanem
Hans Krass
Harivald Tamm
Jüri Nõmm
Alviine Birkenbaum
E. Kõiva
Alfred Pääsuke
Helmuth Liiv
Herbert Rannamees
Emilie Suits
Allan Tempel
Uno-Johannes Kink
Viivika
Kusta Järvson
Anna Järvson
Jadwiga Purre
Leili Suuroja
Alice Kivinurm
August Kikas
Hugo Päss
Magda Tuvike
Aare Lemvalts
Malev Suits
Velsker Leivand
Vella Silla
Peeter Ots
A. Jänes
Jonne Jenkin
Evald Huljata
Juhan Orav
August Juhkamson
Helmi Sell
Martin Jälle
Tisler Raudheiding
Vidrik Lill
Andrei Suikkunen
Theodor Mölder
Aliide Mölder sn Pirita
Endel Uuden
Kristjan Kivimaa
Max Krass
Dietrich Haak
Rosvilda Lall
Postiljon Sinivee
Elmar Kallakas

Jeete Ader
Karl Eduard Kutta
Hildegard Kutta
M. Varik
Albert Kotkas
O. Rätt
Einar Viirandi
Amalie Maalmeister
Oskar Alapuu
Ülo Sternberg
Pärja Lumendi
Jaan Kuusemägi
Oskar Püttsepp
Ludwig Soots
Kaarel Verev
Vilhelmine Kink
Adolf Toholmster
Gerda Käblik
Justin Juurefeldt
Viljar Laanemägi
Peeter Petrov
Elbert Kaer
Elmar Visnapuu
Harald Nõu
August Uibopuu
Aleksander Meikop
Paul Tisler
Haljand Kotkas
Helen Laidma
Hendrik Liira
Serafima Bedova
Olga Kaljusaar
Armilde Varatu
Hedwig Torokoff
Endel Torokoff
Valjo Zeigler
Henriette Vestrik
Kohtutäitur Pettai
Pavlo Moskalenko
Vapper Sulg
Aurelie Lõim
Vilmar Tops
Alevtina Tarassova
Aleksander Pajusson
Johannes Iva

Lygia Soo
Jaan Mats
Jakob Suits
Raivo Ukrainski
Heli Koit
Alar Adamson
Edvard Vekker
Vaike Metsleht
Valdur Laiapea
Cornelius Tark
Aimi Vahemets
Einard Kalm
Augustin Alt
Luulik Sillaots
Doktor Veevre
Rudolf Üksti
Valdeko Rikk
Karin Sälk
Juhan Sarap
Kalmer Pärnastrov
Aire Valgus
Aare Valgus
V. Aruda
Silvina Sigur
Kõu Jendon
Joann Kirp
Marlene Tiib
Arkadius Kütt
Taivo Vahtrik
Vilma-Adelheid Rääk
Vladimir Tara
Herbert Valtser
Manivald Sell
Tarmo Tamvelt
Taimi Sinnet
Voldemar Vahtrik
Osvald Allikas
Pauline Allikas
Virve Vuuk
Eduard Lomp
Konrad Vilks
Velaine Veer
Archibald Pada
Ilse Rannamees
Alfred Rannamees

Richard Maks
Juuro Leht
Pavel Noskov
Leonhard Raudsepp
Gottlieb Varpason
August Potter
Kalev Jaap
Illimar Seib
Sirja Pilger
Gunnar Jalamets
Alfie Kikkerpill
Denver Aruda
Vilge Alt
Leopold A. Raps
Heldur Nurklik
Vadim Burlakov
Lorene Laos
Luule Uuden
Gert Kange
Raigo Uuden
Martin Laiv
Daisy Paatjärv
Manfred Eks
Gloria Pelju
Palvo Sammal
Andre Mäger
Aarne Sebedeus
Rünno Mäe
Rait Vadi
Kätlin Sildre
Urmet Tara
Eulalie Kürvits
Iida Viira
Kristo Tõruke
Salme Kõivistik
Aksel Sookink
Loore Põnt
Hildegard Saatre
Liisa Raudsepp
Liine Tigane
Kristjan Aunap
Leontine Haab
Elli Kants
Hilde Toots
Leonti Tina

Joosep Juhanson
Natalie Kuus
Elvine Loogus
Johannes Rimmelg
Alfons Usin
Jekaterina Kaits
Salme Kaugvee
Õilme Kanarbik
Alvine Känksepp
August Tagen
Elfriede Lavvak
Meinhard Lints
K. Liivik
Agathon Paapspuu
Aili Vares
Viljo Teräväinen
Elisabeth Sula
Marie Vuks
Mihkel Julge
Adele Julge
Eduard Kiivit
Tõeleid Raabe
Valli Kass
Vaige Tihane
Algus Soo
Linda Kants
Friedrich Ventsel
Irene Vaht
Mall Madar
Jüri Vanahunt
Margarita Teich
Rein Piks
Leida Visnapuu
Illimar Peetson
Ilme Lankinen
Gunnar Paluots
Eha Niitla
Ainar Osa
Joonas Tükk
Taavi Idamets
Erna Juur
Vidrik Liivland
Leo Kreisberg
Artur Kivimägi
Urve Hall

Jaanus Hall
Hugo Abner
Kaja Kõivistik
Paul Unne
Aadu Tall
Vambola Takjas
Rein Üksti
Einart Oks
Celia Tseluiko
Evald Alting
Irmgard Een
Taavet Tahm
Ronald Vaagen
Varbo Järvson
Raimund Lammas
Ande Lammas
Raidar Nire
Birgitta Vaarsalu
Karl Raud
Aaro Kaldmäe
Selaide Lammas
Valdur Metsaru
Helmuth Muldsaar
Kaido Uusmets
Aldo Nõmm
Lily-Cathleen Topp
Erlend Topp
Heidi Aas
Maksim Mogilnõi
Milvi Roots
Ants Kärg
Rinaldo Saarik
Aleksander Känd
Eda Känd
Mäidu Tuum
Etta Miilmann
Elina Sool
Marge Kink
Ervin Paiksaar
Helgmar Riis
Niila Toom
Janno Vahe
Vaike Rikas
Kaupo Saalus
Lydia Ots

Viktor-Hugo Vahelaan	Herman Nöps	Arvi Sälk
Valentin Läte	Voldemar Jalakas	Nora Särk
Meelis Laas	Alex Ommen	Greta Kaits
Naima Laas	Feliks Aster	Helgert Kukkeus
Umberto D. Leekivi	Villem-Tiit Tohik	Theodor Laidam
Pavlin Jevdokimovitš	Uno Vaikna	Aristarch Pehme
Hrustaljov	Illii Pedak	Egon Siniaru
Laina Hrustaljova	Veli Aan	Gennadi Jürvetson
Lisette Redlich	Bartholomeus	Villem Hänilane
Villu Järv	Hedwig Schroeder	Oskar Kala
Kristel Raag	Jaan Liistak	Taimi Paluots
Vilfried Engelson	Anna Liistak	Leopold Tullo
Thea Saanet	Friedrich Karman	Peedu Ubba
L. Osa	Karl Liistak	Johannes Blau
Helmer Ravik	Armilde Liistak	Jaan Urbsalu
Ergo Ploom	Siegfried Kirschenberg	Voldemar Loogus
Mahta Vooremägi	Alviine Absalon	Samuel Loogus
Harald Vooremägi	Saul Juurefeldt	Peeter Pedak
Reino Perv	Sophie Tints	Max Äidse
Juhan Kolga	Evald Tina	Adolf Tihane
Ernst Korup	Viktor Järsku	Emmanuel Kreide
Gajane Pogosjan	Adalbert Kriips	Augusto Perez
Harri Kuusk	Julian Savi	Anete Kõivistik
Viktor Ain	Mall Mõistus	Tambi Juss
Alvar Laan	German Staršinski	Liisa Uhmer
Matt Kiiraja	Stepan Verhovski	Esmeralda Paks
Maire Kink	Arthur Sild	Agu Paiksaar
Väino Rästas	Felicitas Veelmaa	Nanni Korup
Maria-Katariina Sula	Hilja Uni	Heinrich Vares
Aigur Veerik	Alviine Vakk	Voldemar Turvas
Jüri Karjamäe	Emilie Peetson	Alma Marsson
Einike Kikerpill	Johanna Konks	Artur Kaan
Leho Ravik	Aleksander Otstakk	Aleksander Sarapik
Vambola Kraav	Lembit Linaberg	Martin Sarapik
Ilja Mäetaga	Herta Uppin	Leeni Riiv
Heido Hommuk	Otto Uppin	Karl August Usin
Eiki Tohver	Elestina Tuiken	Anni Maalmeister
Ludvig Käosson	Vilibald Onn	Peeter Nõlvik
Gustav Sõber	Verner Eks	Semjon Prohladkin
Elsa Suurtee	Osvald Kahru	Heinrich Soepalu
Kalju Pääsuke	Henno Kõrran	Rein Kibu
Armand Riiner	Caius Lamping	Eduard Kreos
Leino Laavits	Erika Lamping	Valev Koor
Lembit Talivee	Daniel Rajaste	Salveta Ots
Aina Vokk	Rudolf Sälk	Haljand Valtser

Heljo Koorm
Ott Mäesild
Vanda Ilomets
Ilja Tšistojedov
Aap Eede
Viiu Eede
Alex Tark
Mihkel Äidse
Julanda Äidse
Salinda Takk
Pjotr Plaksin
Vahur Plaksin
Marve Kõrgemaa
Valida Roop
Ülo Kuurits
Kulla Sõstar
Johannes Jõgi
Joosep Vaablane
Alfred Mäesild
Kardo Roop
Vallo Haab
Kassi-Emma
Herta Kajandi
Karl Saarmets
Inge Kiivit-Rebane
Maili Alamets
Ahto Veerlik
Raimo Palla
Heido Orin
Erich Tuvi
Klarissa Känksepp
Erlend Känksepp
Heigo Saivas
Viivi Kanniste
August Kena
Aleksander Friedenthal
August Eks
Anna-Leida Eks
Eimar Onn
Terese Puhmas
Tekla Jaap
Buchard Pruus
Tooni Virb
Viido Kreos
Mahta Vaablane

Ivi Alamets
Albert Linaberg
Peedu Ärkel
Keit Alamets
Verna Sardla
Aldur Sardla
Harald Viiksalu
Vambola Viiksalu
Gitta Maiorg
Raul Und
Marger Nire
Marit Pöör-Armstrong
Ahti Abner
Lavinia Laidam
Armand Koitvee
Adolf-Karl Nõgisoo
Lore Tulp
Ester McRae
Ivo Kaan
Üllar Kärg
Feliiks Puss
Valdar Jendon
Olev Tamp
Amlet Mägerus
Unna Uhke
Peep Sookink
Raivo Rajaste
Kalvi Päss
Leigar Marudenko
Aire Agapuu
Liivi Palla
Puutöömeister Rist
Toomas Roht
Virgi Roht
Julius Piht
Kusta Iva
Mary-Grety Joone
Taivo Tumm
Rahuleid Sikamägi
Paul Mätas
Sergei Krivokopõtov
Allan Luht
Raimo Ritsik
Hans Purmask
Malva Määr

Arseni Aleksanderson
Targo Toomela
Anne-Liis Toomela
Klaara-Clarilla Mütt
Riko Mütt
Iti Põkk
Janar Varikmets
Ülla-Mai Seller
Neandertallane

Elulugude kirjapanemist alustas Traat teatavasti millalgi 1960. aastail, seega on Harala küla me kirjandusloolisel maakaardil olnud umbes pool sajandit. Esimesed Harala elanike epitaafid kirjutab Traat enne kolmekümnendat eluaastat, vanuses, mil tavaliselt tegeldakse eelkõige iseendaga, oma olemise ja olemuse mõtestamisega. On üsna ebaharilik, et nii noor mees kirjutab tervele külatäiele koolnutele epitaafe. Tähendab see ju harukordset süvenemist, teise inimese hingeellu sisseelamist, ajaloos kodus olemist. See kõik peab Mats Traadi toonase ja ka hilisema loomingu puhul sajabrotsendiliselt paika.

Mõni aeg tagasi algas eesti kirjandusmaastikul elulugudebuum, mis ei näi vaibuvat. Kui esimesed, kes oma elu avalikkuse ette tõid, olid enamasti ületanud vähemalt 50. eluaasta künnise, seega ehk üht-teist elus korda saanud, siis nüüd ilmuvad elulooraamatud üha nooremail, ka neil, kes pole ise suutelised seda kirja panema, see töö tehakse nende eest ära. Kahekümnesed ja kolmekümnesed, alles iseseisva elu lävel, kel märkimisväärseid saavutusi veel pole, avaldavad elulooraamatu, justkui oleks nende elutöö juba tehtud! Ja biograafiad võtavad poes enda alla üha rohkem ruutmeetreid.

Traat on mees, kelle eraelust me suurt ei tea. Ta pole avaldanud elulooraamatut, kus loetleda oma saavutusi. Ta pole teinud endast sel moel sangarit. *Exegi monumentum aere perennius* – Mats Traadi looming on tema eluajal püstitatud monument, mis on vasest vastupidavam. Ei pea Traadi teosed kartma aja roostet, tahaks loota. Siinjuures jääb vaid soovida, et maakeskkond ei muutuks eestlase jaoks tundmatuks planeediks ega maakeel loetamatuks võõrkeeleks.

[Elulugudebuumi ajal] „Harala elulugusid” lugedes on tunne, kuivõrd päris on tolle väljamõeldud küla elanike lood, nende elud ja saatused, samal ajal, kui kõik need pikad riulitäied elusid raamatupoes muutuvad just nagu fiktiivseiks, hajuvad näilisteks.

[...] Mida need Harala koolnud meile, elusaile, kõnelevad? Mida nende kõnelemine meile tähendada võiks? Kõige esimese asjana kõneleb meieiga inimese nimi ja nime panemises on Mats Traat taas ületamatu. Parimal juhul haakub nimi epitaafi sisuga nii hästi, et ei kujutaks ettegi säärase nimega külaelanikule teistsugust eluteed. Kuidas elasid ja mida mõtlesid teiste seas Kulla Sõstar, Mahta Vaablane, Kalvi Päss, Amlet Mägerus, Iiti Põkk, Rahuleid Sikamägi, Viilibald Onn, Leigar Marudenko ja Adalbert Kriips. Aga elu ise, inimese tee ja saatus? Kas sellega ongi siis nii, et on kannatused, petmised, reetmised, haigused... ja surm, mis tihtipeale veel enneaegne? Et armastust kas pole, või kui ongi, siis saab otsa? Et on pigem reegel, et inimene mängib teisele mäkra, ründab selja tagant, lööb noa selga? Et aeg, olgu tegu mis tahes kümnendiga, on ikka keeruline? Või

polekski olemas õnne, õnne mõistet, kui ei oleks kõiki eelnevalt loetletud kannatusi? Kas saab õnn oma tõelise tähenduse alles siis, kui arvukad kannatused viimaks toovad kaasa lunastuse ja kirkastuse?

[...] Käesolev aeg soosib enesekesksust. Tänapäevakirjandus üldiselt, eriti aga luule, kipub olema üks paras egotriipp. On küll elus inimeste elulugude aeg, aga Mats Traat „Vastsetes Harala elulugudes” näitab, et hea on vahepeal lugeda, kuidas elas TEMA või mida mõtlesid NEMAD, kes kord Haralas elasid, sest nende eludest on saanud üks Suur Lugu, mis võib aidata meil, praegu elavatel eestlastel, kujundada oma teed ja saatust.

- Veronika Kivisilla, Keel ja Kirjandus 12/2011

Mats Traat

23. 11. 1936

Palupera vald, Meema küla, Kuutse talu

Kandilised laulud 1962

Tants aurukatla ümber 1971

Puud olid puud olid hellad velled 1979

Septembrifuuga 1980

Karukell, kurvameelsuse rohi 1982

Üksi rändan 1984

Minge üles mägedele 1987, 1994, 2009, 2010

Harala elulood 2001, 2002, 2011

Ugandi igatsus. Kolmas kogu luuletusi tartu murden 2013

Võib väita, et eesti kultuuris on mälestustel, mälu järjepidevusel olnud alati mingi koht, mille vorm on teisenenud koos kirjaliku kultuuri arenguga.

- Rutt Hinrikus koguteose „Eesti elulood“ teemalises vestluses Tiina Kirssiga „Võim ja kultuur 2“, Eesti Kultuuriloo ja Folkloristika Keskus, 2006

„Harala elulood“ on nagu massiivne eepos väga väikesest rahvast. Ma olen alati tundnud sümpaatiat selle suhtes, mis on väike ja nende suhtes, kes on vähemuses. See paelub mind. Me räägime siin väga väikesest rahvast, aga just seeläbi muutub see millekski suureks. Üldistavaks inimseisundi kui sellise kohta. Nagu armastusfilm geidest, mis käsitleb armastust kui sellist.

Vladislavs Nastavševs lavastuse „Tõde, mida ma olen igatsenud“ proovis
11. septembril 2014

Vladislavs Nastavševs (1978) on lavastanud Lätis, Venemaal, Suurbritannias ja Austraalias. Ta on õppinud Peterburi Teatriakadeemias (SpbGATI) ning Londoni Kunstiülikoolis Central Saint Martins. Enim tähelepanu on pälvinud tema tööd Riia Uues Teatris ja Moskvas Gogoli Keskuses, kus ta on lavastanud Ivan Buninit, Mihhail Kuzmini, Euripidest ja Rainer Werner Fassbinderit.

Minu elu üheksandal aastakümnel valdab mind kahjutunne ning ma ei oska sellega midagi peale hakata. Suur, lausa määratu hulk nägusid, isikuid, inimsaatusi ja nendega samastumine, samas teadmine, et ma ei leia enam mingit moodust neile külalistele oma luuletustes peavarju pakkuda, sest on juba liiga hilja. Ma mõtlen, et kui alustaksin uuesti, oleks iga minu luuletus mingi konkreetse isiku elulugu või portree, aga täpsemalt, kurtmine tema saatuse üle.

- Czesław Miłosz, „Teeäärne koerake“
(tõlkinud Hendrik Lindepuu)

Wisława Szymborska

Eluloo kirjutamine

Mida tuleb teha?
Tuleb kirjutada avaldus,
ja lisada sellele elulugu.

Elu pikkusest olenemata
peab elulugu olema lühike.

Kohustuslik on lakoonilisus ja faktide valik.
Maastikud tuleb muuta aadressideks
ja värelevad meenutused liikumatuteks daatumiteks.

Kõigist armastustest mainida vaid laulatatud,
ja lastest sündinuid.

Tähtsam on see, kes tunnevad sind, kui see, keda tunned sina.
Reisidest üksnes välismaised.
Kuuluvus kuhu, mitte miks.
Tunnustused küll, kuid mitte, mille eest.

Kirjuta nii, nagu ei räägiks sa kunagi iseendaga
ega vaataks end kunagi kõrvalt.

Vaiki maha koerad, kassid ja linnud,
tolmunud meened, sõbrad ja unenäod.

Pigem hind kui väärtus
ja pealkiri kui sisu.
Pigem selle, kellena peaksid siin figureerima,
jala number kui sammude siht.

Lisada foto ühe nähtava kõrvaga.
Loeb kõrva kuju, mitte see, mida kõrv kuuleb.
Aga mida siin kuulukse?
Paberihuntide lõginat.

(tõlkinud Hendrik Lindepuu)

NEANDERTALLANE

Sünd. 40060 e. Kr - Surn. 39991 e. Kr

Terve parv tõmbi ninaga inimesi
ajas mind taga mammutimetsas.
Mul oli luuotsaga oda,
nemad ei halastanud.
Verine kõuejumal vaikis.
Nende sõjakad järeltulijad arvavad,
et ma ei tundnud valu
ega osanud rääkida.
Vale puha!
Mida nõbinalistelt oodatagi!

Teater NO49, Sakala 3, Tallinn
www.no99.ee

